

■ УДК 007:[004.738.5+659.3]

О. О. Сібірякова, кандидат історичних наук, викладач кафедри тележурналістики, дикторів та ведучих телепрограм, Інститут телебачення, кіно і театру, м. Київ

ПОНЯТТЯ МУЛЬТИПЛІКАТОРА ТА МУЛЬТИПЛІКАТИВНОГО ЗВ'ЯЗКУ В ЕКОНОМІЧНІЙ І СОЦІАЛЬНІЙ ТЕОРІЯХ

Подано результати аналізу понять мультиплікатора та мультиплікативного зв'язку в економічній та соціальній теоріях. У процесі дослідження автор дійшов висновку, що в разі дотримання основних умов застосування теорії мультиплікатора та акселератора можна використовувати як оціночні величини, які характеризують стан економіки й допомагають обґрунтувати державну політику. При цьому можна застосовувати різні види мультиплікаторів: статичний, динамічний і показник еластичності доходу з інвестицій. Ключовий механізм економіки знань, який забезпечує принципово нові можливості підвищення добробуту людей, — соціодинамічний мультиплікатор економічного зростання.

Ключові слова: мультиплікатор, мультиплікативний зв'язок, економічна теорія, соціальна теорія, акселератор, теорія мультиплікатора-акселератора, принцип акселерації.

А. А. Сибирякова, кандидат исторических наук, преподаватель кафедры тележурналистики, дикторов и ведущих телепрограмм, Институт телевидения, кино и театра, г. Киев

ПОНЯТИЕ МУЛЬТИПЛІКАТОРА И МУЛЬТИПЛІКАТИВНОЙ СВЯЗИ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ ТЕОРИЯХ

Приведены результаты анализа понятий мультипликатора и мультипликативной связи в экономической и социальной теориях. В процессе исследования автор пришел к выводу, что при соблюдении основных условий применения теории мультипликатора и акселератора могут использоваться как оценочные величины, характеризующие состояние экономики и помогающие обосновать государственную политику. При этом можно использовать разные виды мультипликаторов: статический, динамический, показатель эластичности дохода по инвестициям. Ключевой механизм экономики знаний, которая обеспечивает принципиально новые возможности повышения благосостояния людей, — социодинамический мультипликатор экономического роста.

Ключевые слова: мультипликатор, мультипликативная связь, экономическая теория, социальная теория, акселератор, теория мультипликатора-акселератора, принцип акселерации.

A. A. Sibiriakova, Candidate of Historical Sciences, Lecturer of the Department of TV journalism, broadcasters and presenters of TV programs, Institute of Television, Film and Theater, Kyiv

THE CONCEPT OF THE MULTIPLIER AND MULTIPLICATIVE RELATIONSHIP IN THE ECONOMIC AND SOCIAL THEORIES

The results of the analysis of the concepts of the multiplier and multiplicative relationship in the economic and social theories are stipulated herein. Conclusions are drawn that, in compliance with the basic conditions for the application of the theory, the multiplier and accelerator can be used as estimated values that characterize the state of the economy and help to justify the public policy. Thus different multipliers, such as static, dynamics and elasticity of the investment income, can be used. The key mechanism of the knowledge economy, which provides fundamentally new opportunities for enhancing welfare of people, is sociodynamic multiplier of economic growth.

Key words: multiplier, multiplicative relationship, economic theory, social theory, accelerator, the theory of the multiplier-accelerator, acceleration principle.

Постановка проблеми. Саме поняття «мультиплікатор» (множник) уперше використав англійський економіст Р. Ф. Кан (1931 р.). У первинному варіанті теорію мультиплікатора сформулював Джон Мейнард Кейнс. Пізніше її доповнив «принципом акселерації», тобто прискорення, французький економіст Альберт Афталіон. Згодом цей принцип детальніше розробили Р. Харрод, Дж. Хікс і П. Самуельсон, який його долучив до неокейнсіанських моделей економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея мультиплікатора розроблялася в численних працях багатьох відомих зарубіжних економістів, серед котрих — Р. Кан, К. Віксель, М. Туган-Барановський, А. Шпітгоф, Е. Хансен, П. Самуельсон, Дж. Кларк, А. Пігу, Р. Харрод, Дж. Хікс [5]. Проблеми використання системного підходу в дослідженні макроекономічних процесів і мультиплікативних ефектів ґрунтовно опрацьовані у вітчизняній економічній науці. Значний внесок у їх розробку здійснили А. Г. Аганбегян, М. М. Албегов, Е. Д. Баранів, В. Д. Белкін, А. Г. Гранберг та ін. [8; 9]. Останнім часом вийшли друком розвідки, присвячені різним аспектам використання принципу мультиплікатора в регулюванні зайнятості (Є. В. Балацький), а також теорії механізму господарського регулювання (Ю. М. Осипов) та його еволюції (І. Е. Крисіна). Проблеми дослідження матеріально-фінансових потоків у системі економічного обігу й пов'язаних з ними ефектів мультиплікації висвітлювалися в працях Л. Б. Ісаєва, Г. Д. Кулагіної та інших науковців [6]. Утім, недостатнім є вивчення прояву мультиплікатора в різних семантичних вимірах.

Мета статті — проаналізувати поняття мультиплікатора та мультиплікативного зв'язку в економічній та соціальній теоріях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мультиплікативний ефект — це сукупний результат, що виникає в економічній системі через вплив (зміну) в одному з її елементів. Вплив на сам елемент вважається прямим ефектом, а співвідношення між розміром прямого й сукупного (мультиплікативного) ефектів — мультиплікатором.

Мультиплікатор у макроекономіці — чисельний коефіцієнт, який засвідчує, у скільки разів зміняться підсумкові показники розвитку економіки в разі зростання інвестицій або виробництва в означеному виді діяльності. У макроекономіці можна виокремити виробничі й інвестиційні мультиплікатори.

Мультиплікативний ефект — це число, на яке потрібно помножити зміну обсягу виробництва, інвестицій та інших характеристик галузі, який відображає ефект від збільшення показників в аналізованому виді діяльності, зважаючи на його внесок в економічну динаміку.

Термін «мультиплікатор» уперше використав у 1931 р. англійський економіст Р. Ф. Кан для обґрунтування організації суспільних робіт як засобу подолання економічної депресії й зменшення безробіття. Він продемонстрував, що державні витрати на організацію суспільних робіт не лише дозволяють створити робочі місця, але й стимулюватимуть збільшення споживчого попиту, таким чином сприяючи зростанню виробництва й зайнятості в економіці в цілому. Пізніше вчитель Р. Ф. Кана Дж. М. Кейнс сформулював теорію мультиплікативних ефектів в економіці, виокремивши, крім мультиплікатора зайнятості, мультиплікатори прибутків та інвестицій.

Сутність мультиплікатора: збільшення кожного з компонентів автономних витрат зумовлює зростання національного доходу суспільства, причому на величину більшу, ніж початкові витрати. Він засвідчує залежність приросту національного прибутку від приросту інвестицій. Мультиплікатор збільшується, коли споживачі здатні використовувати приріст своїх прибутків для нарощування споживання, зменшується, якщо посилюється бажання споживачів до накопичення заощаджень.

З поданих визначень зрозуміло, що більша величина мультиплікатора не тотожна високому мультиплікативному ефекту. Галузі економіки мають різний показник питомої ваги в сумарних показниках валового випуску, таким чином, при однакових темпах зміни динаміки виробництва номінальні прирости випусків істотно відрізняться (наприклад, процентний пункт зростання виробництва в нафтовидобутку за номінальним обсягом буде значнішим, ніж у суднобудуванні). Це означає, що вид діяльності, який має високий коефіцієнт

мультиплікатора, але при цьому меншу вагу в економіці повинен мати менший мультиплікативний ефект порівняно зі значнішою галуззю.

У працях дослідників, котрі вивчали мультиплікативний ефект, запропоновано різні моделі, які зумовлювали ті або інші прояви мультиплікативних ефектів.

Виявилось, що мультиплікативний ефект мають не тільки інвестиції, але й інші чинники (податки, технологічні зміни, курси валют, банківські ставки тощо). Проявлятися мультиплікативні ефекти можуть щодо збільшення кількості робочих місць, зростання ВВП, загальних витрат, випуску продукції, екологічних показників. Виникли й нові терміни: матричний мультиплікатор, акселератор, махі-мультиплікатор.

Отже, теорія мультиплікатора-акселератора є однією з основних теорій макроекономіки, яка широко використовується для обґрунтування рішень урядів різних країн. Водночас, подібно до теорії відносності у фізиці, її майже не застосовують для вирішення прикладних завдань.

Уперше теорію мультиплікатора застосовували для обґрунтування антикризової політики, намагалися внеможливити подальше загострення економічної кризи та катастрофічне збільшення масового безробіття. Урядам пропонувалося вирішити такі проблеми: подолати кризу, скоротити безробіття, і, найголовніше, як поліпшити ринкову економіку. Подальшого розвитку теорія мультиплікатора набула в принципі акселерації.

Традиційний погляд класичної теорії на процеси заощадження та інвестування підкреслює доцільність значних заощаджень. Чим вище заощадження, тим глибшим є «резервуар», звідки черпаються інвестиції. Тому висока схильність до заощаджень, згідно з логікою класичної школи, повинна сприяти процвітанню нації.

Насправді спостерігається взаємодія інвестицій і прибутку. Автономні інвестиції — початкова «ін'єкція» — через ефект мультиплікатора зумовлюють зростання ВВП. Розвиток ділової активності, зростання зайнятості підвищують схильність до інвестицій у різних групах підприємців. Ці інвестиції залежать від динаміки ВВП, їх прийнято називати похідними. Похідні інвестиції, «накладені» на автономні, посилюють економічне зростання й прискорюють його завдяки ефекту акселератора.

Таким чином, ефект акселератора в поєднанні з дією мультиплікатора зумовлюють ефект мультиплікатора-акселератора. Цю модель розробили П. Самуельсон і Дж. Хікс.

Ефект мультиплікатора-акселератора зумовлює механізм самопідтримуючих циклічних коливань економічної системи.

Зростання інвестицій на певну величину може збільшити національний прибуток на значно більшу величину в результаті дії ефекту мультиплікатора. Збільшений прибуток зумовить надалі випереджаче зростання інвестицій через дію акселератора. Похідні інвестиції, які є елементом загального попиту, спричиняють черговий мультиплікаційний ефект, який знову збільшить прибуток, спонукаючи таким чином підприємців до нових інвестицій [1, с. 62].

Модель мультиплікатора-акселератора передбачає кілька варіантів циклічних коливань, які визначаються комбінуванням різних значень MPC і V. В економіці $MPC > 1$ і $0,5 < V < 1$, при якому значення показників національного прибутку мали б за 5–10 років стати значними. Але практика не демонструє коливання вибухового типу. Слід зазначити, що як і ефект мультиплікатора може діяти «у зворотному напрямі», так і ефект акселератора-мультиплікатора може зумовлювати значно більше зниження інвестицій, ніж зміна прибутку (реального ВВП). Таким чином, взаємодія мультиплікатора й акселератора сприяє безперервному та прогресуючому зростанню випуску продукції або прибутку.

Теорія мультиплікатора-акселератора є однією з основних загальноновизнаних теорій макроекономіки. Хоча іноді виникають спростування щодо цієї теорії, основна ідея незмінна та підтверджується статистичними даними.

У початковому вигляді теорія мультиплікатора-акселератора повною мірою не відповідала економічній дійсності, однак подальші доповнення та вдосконалення дозволяють точно описувати реальні дані. Але при цьому слід зважати на умови, у яких реалізується кожна конкретна модель: інфляцію, науково-технічний прогрес, наявність вільних виробничих потужностей, товарних запасів. Без урахування таких параметрів теорія мультиплікатора-акселератора втрачає всякий практичний сенс і перетворюється радше на навчальну модель, що допомагає усвідомити макроекономічні принципи.

Іноді принцип мультиплікатора-акселератора не діє зовсім, наприклад, якщо стимулюючий ефект від інвестицій нейтралізується високою інфляцією.

Принцип акселерації застосовується за умови повного задоволення зростаючого попиту, для якого необхідне значне розширення виробництва інвестиційних товарів (засобів виробництва). За наявності товарних запасів або незаповнених виробничих потужностей він не реалізується [10, с. 57–61]. Крім того, на практиці зазвичай майже не спостерігаються високі значення акселераторів. Особливо різкі перепади можуть виникати в перехідних економіках і економіках, що змінюють режим функціонування. Побудова моделей, оснований на принципі акселерації, за таких умов неможлива.

Залежно від того, у якій сфері діє мультиплікатор, існують кілька його видів [7]:

- мультиплікатор продажу — характеризує додатковий обсяг продажів у результаті збільшення витрат;
- мультиплікатор виробництва — це коефіцієнт непрямого впливу туризму на сферу виробництва та випуск продукції;
- мультиплікатор зайнятості — характеризує кількість робочих місць, що створені завдяки додатковим витратам;
- мультиплікатор зайнятості використовується в суміжних галузях народногосподарського комплексу країни, що генеруються додатковою одиницею витрат до кількості робочих місць, створених безпосередньо в галузі. З іншого боку, мультиплікатор зайнятості — це кількість робочих місць, створених завдяки розвиткові галузі на одиницю витрат;
- мультиплікатор прибутків вимірює додаткові прибутки, отримані в результаті зростання витрат. Такий прибуток можна кваліфікувати як національний або будь-який інший, який може бути витрачений або збережений його власником. Із цієї суми необхідно вилучити кошти, отримані від продажу товарів, що імпортувалися в країну (регіон);
- мультиплікатор прибутків бюджету характеризує вплив на прибутки бюджету всіх джерел, пов'язаних зі збільшенням витрат. Він може виражатися через валові показники, наприклад, валове збільшення прибутків бюджету — збільшення туристичних витрат або в показниках чистого доходу, коли прибуток бюджету зменшується на суму пов'язаних з діяльністю витрат.

Тривалий час існувала думка, що рішення, які ухвалюють окремі політики, політичні чи державні організації, повинні мати на меті максимальну користь суспільству. Дж. Б'юкенен досліджував обмеження державного регулювання, вважаючи суспільний вибір політичним ринком, на якому взаємодіють політики, виборці та державні чиновники. Продавцем є політик, покупцем — виборець, а держава повинна виконувати посередницькі функції. Політики пропонують пакети різних програм, а виборці, коли вибирають одну із цих програм, розплачуються своїми голосами. Купівля-продаж передвиборчих програм є суттю сучасної представницької демократії. Конкуренція політиків за голоси виборців призводить до посилення втручання держави в економіку.

На думку Дж. Б'юкенена, завдання полягає в тому, щоб підготувати нову систему розробки політичних рішень. На політичному й товарному ринках існує різниця в мотивах поведінки, а головне — «неоднакова структура» ринкової й політичної систем. Політичні рішення — це вибір альтернативних варіантів (як і на товарних

ринках). Такий обмін не зовсім раціональний, адже частіше податки сплачують одні, а блага завдяки податкам отримують інші. Лише на політичному ринку замість принципу «один долар — один голос» діє принцип «одна людина — один голос». Саме із цим принципом теоретики суспільного вибору пов'язували високу ймовірність у сфері політики результатів, які не можуть бути оптимальними для суспільства.

Дж. Б'юкенен зазначав: «Політика — складна система обміну між індивідами, у якій останні намагаються колективно досягнути своїх власних цілей, оскільки не можуть реалізувати їх шляхом звичайного ринкового обміну. Тут немає інших інтересів, крім індивідуальних. На ринку люди міняють яблука на апельсини, а в політиці — погоджуються платити податки в обмін на блага, необхідні всім і кожному — від місцевої пожежної охорони до суду» [2, с. 23]. Він досліджував проблему вибору такого механізму, який би мінімізував негативні наслідки перерозподільних процесів і максимізував позитивні.

Р. Грінберг і О. Рубінштейн ввели до наукового обігу ключове поняття економічної соціодинаміки — «соціодинамічний мультиплікатор економічного зростання», який функціонує як взаємодія трьох елементів, що становлять:

1) соціальний ефект, який у концепції економічної соціодинаміки виникає внаслідок дій держави, спрямованих на задоволення таких потреб суспільства, і виявляється в якісному поліпшенні суспільного середовища;

2) схильність індивідумів до творення, яка за певних умов спонукає їх до використання переваг поліпшеного суспільного середовища;

3) сукупність формальних і неформальних інститутів, які повинні забезпечувати поєднання соціального ефекту зі схильністю індивідумів до творення.

Відповідно до постулатів економічної соціодинаміки, кожен суб'єкт ринку, зокрема держава, реалізує в процесі обміну власні інтереси, а їхній сукупний попит формується під впливом індивідуальної та соціальної корисності. Тому умови рівноваги виконуються лише в тому разі, коли граничні витрати зрівнюються із сумою граничної індивідуальної та граничної соціальної корисності: $MCR = MUI + MUS$, де: MCR — граничні витрати; MUI — гранична індивідуальна корисність; MUS — гранична соціальна корисність.

Економічний ефект відображає різноманітні вартісні показники, що характеризують проміжні й кінцеві результати виробництва на підприємстві. Формами прояву економічної ефективності є різноманітні економічні ефекти: підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, зменшення матеріаломісткості, фондомісткості, трудомісткості продукції тощо.

Форми прояву соціальної ефективності пов'язані з отриманням соціальних ефектів: поліпшення умов праці, екологічних параметрів, підвищення життєвого рівня народу, збільшення тривалості життя людей тощо.

Соціальний ефект зводиться до скорочення тривалості робочого тижня, збільшення кількості нових робочих місць і рівня зайнятості населення, поліпшення умов праці та побуту, стану навколишнього середовища, загальної безпеки життя. Соціальні наслідки виробництва можуть бути не лише позитивними, а й негативними (збільшення безробіття, посилення інфляції, погіршення екологічних показників).

Залежно від об'єкта, стосовно якого визначають результативність його функціонування, розрізняють локальний (госпрозрахунковий) і народногосподарський ефекти. Локальний (госпрозрахунковий) ефект означає конкретний результат виробничо-господарської чи іншої діяльності цього підприємства, внаслідок якої можливий певний зиск. Якщо виробництво продукції на цьому підприємстві потребує додаткових витрат ресурсів, але її споживання (використання) на іншому підприємстві пов'язане з меншими експлуатаційними витратами або іншими позитивними наслідками діяльності, то йдеться про визначення народногосподарського ефекту, тобто спільного ефекту у сферах виробництва та споживання відповідних виробів (послуг).

Унаслідок здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства, впровадження прибуткових технічних, організаційних або економічних заходів має місце первісний (одноразовий) ефект. Проте часто початковий ефект може повторюватися та примножуватися завдяки багаторазовому використанню таких заходів не лише на цьому, але й інших підприємствах, у сферах діяльності. Саме тому важливого практичного значення набувають визначення й оцінка так званого мультиплікаційного ефекту, що має свої специфічні форми прояву.

Дифузійний ефект може реалізовуватися у випадках, коли певне господарсько-управлінське рішення, технічні, організаційні, економічні чи соціальні інновації поширюються на інші галузі — відбувається його мультиплікація (наприклад, перш ніж знайти широке застосування в чорній металургії, метод безперервного розливання рідкого металу був започаткований на підприємствах кольорової металургії).

Важливий ефект досягається в разі, коли нововведення в певній галузі активізує та стимулює розвиток інших явищ у виробничій сфері (зокрема отримання синтетичного волокна високої якості сприяло виробництву нових видів тканин, що стимулювало виникнення нових видів одягу, тощо).

Автори дійшли висновку про коплементарність інтересів індивідуальних суб'єктів ринку й держави, визначивши таким чином новий

склад учасників ринку. Як зазначає Р. Грінберг, це «призводить до радикальної зміни уявлень про державу, до її позиціювання як автономного ринкового гравця, що максимізує соціальну корисність» [4, с. 34]. Отже, раціональною є така поведінка держави, яка, максимізувавши соціальну корисність. Раціональність її поведінки має відповідати трьом принципам:

- 1) необхідності регулювання процесів використання ресурсів виробництва;
- 2) доцільності державної підтримки соціальної сфери;
- 3) демократичного прагматизму, який указує на максимально ефективні способи та процедури розподілу засобів, що перебувають у власності держави.

Р. Грінберг та О. Рубінштейн значну увагу приділяють структурі потреб і інтересів держави як ринкового суб'єкта, а також засобам їх реалізації.

Визначаючи об'єкт державних інтересів, вони детально аналізують мериторні блага, назвавши мериторику Р. Масгрейва (він розробив концепцію трьох функцій держави, які реалізуються через систему державних фінансів: функції розміщення (аллокації) ресурсів, (пере) розподілу прибутків, стабілізації економіки, що вважають однією з найпродуктивніших ідей в історії соціальних наук).

Суть концепції «мериторних благ» полягає в тому, що суспільство, базуючись на ціннісних судженнях, може виявити такий попит на деякі блага, який перевищить сукупний попит індивідів. Це блага специфічні й не обов'язково матеріальні. Вони, на нашу думку, мають слугувати гарантією національної безпеки суспільства, бути спрямованими на забезпечення соціальної рівноваги, відновлення умов існування та збереження національної самобутності, матеріальних і моральних цінностей, культурних традицій, звичаїв тощо. Автори «Економічної соціодинаміки» як об'єкт державного (суспільного) інтересу визначають «опікувані блага» — суму суспільних і мериторних благ. Ядро «економічної соціодинаміки» визначає феномен потреб, а також перехід від методологічного індивідуалізму до комплементарності індивідуальної та соціальної корисності, що передбачає існування групових преференцій разом з перевагами індивідуумів [3]. Отже, перегляду потребує сама основа вибору орієнтирів національного розвитку. Настав час, коли квазігарантії держави слід замінити реальними державними зобов'язаннями.

Рівень задоволення різноманітних потреб членів суспільства визначає рівень їх матеріального добробуту та ступінь соціального розвитку.

Із реалізацією економічних інтересів різних суб'єктів тісно пов'язані їх економічна й соціальна відповідальність. Інтереси та

відповідальність соціальних суб'єктів завжди відображають конкретний, дійсний стан суспільства, оскільки самі залежать від місця суб'єктів у цьому суспільстві. Суб'єкти, розпочинаючи економічні відносини, реалізують свої потреби та інтереси завдяки створенню, розподілу й перерозподілу благ.

Висновки. За умови дотримання основних умов застосування теорії, мультиплікатор та акселератор можна використовувати як оціночні величини, що характеризують стан економіки й допомагають обґрунтувати державну політику, а також різні види мультиплікаторів (передусім статичний, динамічний і показник еластичності прибутку з інвестицій). Таким чином, теорію мультиплікатора-акселератора використовують як пояснення, проте створювати на її основі числові моделі та прогнозувати розвиток економіки можна за умови дотримання важливих умов.

Ключовим механізмом економіки знань, який забезпечує принципово нові можливості підвищення добробуту людей, є соціодинамічний мультиплікатор економічного зростання. Соціодинамічний мультиплікатор стосовно знань — це, по суті, механізм примноження національного багатства, у виробництві якого зосереджено науково-технічний потенціал (ноу-хау, програмне забезпечення), використовується як «нерозтрачений» ресурс. Особливості цього мультиплікатора виявляються в економіці Шумпетера, де превалюють людський капітал і результати інтелектуальної діяльності людей — знання. Саме за таких умов спостерігається мультиплікативний споживчий ефект, оскільки будь-яке нове використання запасу знань не потребує витрат на виробництво цього інформаційного ресурсу.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що здійснено цілеспрямований аналіз поняття мультиплікатора та мультиплікативного зв'язку в економічній та соціальній теоріях. Подальшим напрямом досліджень є аналіз сучасних соціологічних досліджень у контексті моделювання мультиплікативних процесів в інформаційному просторі.

Список використаних джерел

1. Балацкий Е. В. Комментарии к кейнсианской концепции мультипликатора / Е. В. Балацкий // Мировая экономика и международные отношения. — 2000. — № 11. — С. 62.
2. Бьюкенен Дж. М. Конституция экономической политики / Пер. с англ. Серия: «Нобелевские лауреаты по экономике». — М., 1997. — Т. 1. — С. 23.
3. Гринберг Р. С., Рубинштейн А. Я. Экономическая социодинамика / Р. С. Гринберг, А. Я. Рубинштейн. — М. : ИСЗПРЕСС, 2000. — 436 с.
4. Грінберг Р. Держава в економіці знань / Р. Грінберг // Економіка України. — 2008. — № 10. — С. 28–39.

5. Леонов С. В. Инвестиційний потенціал банківської системи України : монографія / С. В. Леонов. — Суми : ДВНЗ «УАВС НБУ», 2009. — 375 с.
6. Мальтус Т. Антология экономической классики / Т. Мальтус, Д. Кейнс, Ю. Ларин. — Москва : Эконом-Ключ, 1993. — 569 с.
7. Сапрунова В. Б. Туризм: эволюция, структура, маркетинг / В. Б. Сапрунова. — М. : Ось-89, 1997. — 160 с.
8. Щербанин Ю. А. Транспорт и экономический рост: взаимосвязь и влияние / Ю. А. Щербанин // Евразийская экономическая интеграция. — № 3 (2). — 2011. — С. 65–78.
9. Экономическая теория : курс лекций, часть 2 / Под общей ред. акад. М. П. Деминой. — Иркутск : ИГЭА, 1995. — 92 с.
10. Юсим В. Н. О корректности концепции мультипликатора и акселератора инвестиций на макроуровне / В. Н. Юсим // Мировая экономика и международные отношения. — 2000. — № 11. — С. 57–61.
11. Яременко О., Панкратова О. Інститути й економічна свобода господарювальних суб'єктів / О. Яременко, О. Панкратова // Економічна теорія. — 2007. — № 3. — С. 56–71.

References

1. Balatskiy E. V. Kommentarii k keynsianskoy kontseptsii multiplikatora / E. V. Balatskiy // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya. — 2000. — № 11. — S. 62.
2. Buchanan James McGill. Konstitutsiya ekonomicheskoy politiki / Per. s angl. Seriya: «Nobelevskiy laureaty po ekonomike». — М., 1997. — Т. 1. — S. 23.
3. Grinberg R. S., Rubinshteyn A. Ya. Ekonomicheskaya sotsiodinamika / R. S. Grinberg, A. Ya. Rubinshteyn. — М. : ISZPRESS, 2000. — 436 s.
4. Grinberg R. Derzhava v ekonomitsi znan / R. Grinberg // Ekonomika Ukrainy. — 2008. — № 10. — S. 28–39.
5. Lieonov S. V. Investytsiyniy potentsial bankivskoi systemy Ukrainy : monohrafiia / S. V. Lieonov. — Sumy : DVNZ «UABS NBU», 2009. — 375 s.
6. Maltus T. Antologiya ekonomicheskoy klassiki / Thomas Robert Malthus, John Maynard Keynes, Yu. Larin. — Moskva : Ekonom-Klyuch, 1993. — 569 s.
7. Saprunova V. B. Turizm: evolyutsiya. struktura. marketing / V. B. Saprunova. — М. : Os-89, 1997. — 160 s.
8. Shcherbanin Yu. A. Transport i ekonomicheskii rost: vzaimosvyaz i vliyaniye / Yu. A. Shcherbanin // Evraziyskaya ekonomicheskaya integratsiya. — № 3 (2). — 2011. — S. 65–78.
9. Ekonomicheskaya teoriya : kurs lektsiy. chast 2 / Pod obshchey red. akad. M. P. Deminoy. — Irkutsk : IGEA, 1995. — 92 s.
10. Yusim V. N. O korrektnosti kontseptsii multiplikatora i akseleatora investitsiy na makrourovne / V. N. Yusim // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya. — 2000. — № 11. — S. 57–61.
11. Yaremenko O., Pankratova O. Instytuty y ekonomichna svoboda hospodariivalnykh subiektiv / O. Yaremenko, O. Pankratova // Ekonomichna teoriia. — 2007. — № 3. — S. 56–71.

■ UDC 007:[004.738.5+659.3]

Sibiriakova A. A., Candidate of Historical Sciences, Lecturer of the Department of TV journalism, broadcasters and presenters of TV programs, Institute of Television, Film and Theater, Kyiv
sibiriakova.alena@gmail.com

THE CONCEPT OF THE MULTIPLIER AND MULTIPLICATIVE RELATIONSHIP IN THE ECONOMIC AND SOCIAL THEORIES

The aim of this paper is to analyze the concept of the multiplier and multiplicative relationship in the economic and social theories.

Research methodology. The study used the general scientific dialectic method of scientific cognition of reality, and special methods: comparative, systemic-structural, generalization, etc. All of them were applied in the relationship contributed to comprehensiveness, completeness and objectivity of the scientific research, specificity, validity and consistency of the findings.

Results. Conclusions are drawn that, in compliance with the basic conditions for the application of the theory, the multiplier and accelerator can be used as estimated values that characterize the state of the economy and help to justify the public policy. Thus different multipliers, such as static, dynamics and elasticity of the investment income, can be used. The key mechanism of the knowledge economy, which provides fundamentally new opportunities for enhancing welfare of people, is sociodynamic multiplier of economic growth. The social and dynamic multiplier in relation to knowledge is, in fact, the mechanism of the augmentation of national wealth, which focuses upon the scientific and technical capacity (know-how, software). The characteristic features of this multiplier are observed in Schumpeter's theory of economic development, where human capital and results of people's intellectual activities, knowledge, prevail. The consumer multiplicative effect is observed under such circumstances, since new use of knowledge does not require any expenses to produce this information resource. This conclusion is provided by the knowledge nature, which belongs to the same group of products characterized by the specific properties of public goods: additional expenses from the increased number of consumers equal to zero.

Novelty. Scientific novelty of the research lies in a focused analysis of the concept of the multiplier and multiplicative relationship in the economic and social theories conducted by the author.

The practical significance. The results of the study can be used for the analysis of modern sociological studies in the context of modeling of multiplicative processes in the information space.

Key words: multiplier, multiplicative relationship, economic theory, social theory, accelerator, the theory of the multiplier-accelerator, acceleration principle.

Надійшла до редколегії 16.01.2017 р.